

"הפסיקו לתמרן והתחילו להילחם"

צח משה¹

כוחות היבשה של צה"ל נמצאים בתהליך שינוי מזה מספר שנים. תהליך השינוי מונע ממספר גורמים, ביניהם גם ההשתנות של האויב. את המקום של ה'תל המבוצר' ו'פיתת הרק"ם', תפסו 'טיהור המרחב' וההתמודדות עם 'שטחים סגורים'. ברם, חרף השינויים באזורי הלחימה ובטכניקות להתמודדות עם האויב, לא עברה המחשבה הצה"לית את השינוי במלואו. בחשיבה הצבאית המוקדשת לתחום לחימת היבשה קיימים עדיין שרידים של תקופות קודמות. מאמר זה ינסה להציע כיצד לעבור כברת דרך נוספת בחשיבה, זאת על מנת להתמודד עם האויב העומד מול צה"ל בצורה מועילה יותר, וגם על מנת לקיים תיאום ציפיות, מול רמה ממונה ומול כוחות היבשה.

באסטרטגיית צה"ל נכתב: "שינויים בסדר העדיפויות הלאומי מובילים לצמצום ההשקעה בביטחון לטובת פיתוח חברתי וכלכלי. לצד זה נשמרת הציפייה להכרעה מהירה ולהגנה בפני כלל האיומים."² כלומר, למרות השינוי באופי המשימות ואופי לחימת היבשה (שינוי תפיסתי מתוך הניסיון של צה"ל בשנים האחרונות), עדיין מצופה מצה"ל להכריע את האויב מהר. על מנת לעמוד ביעד זה, צה"ל אימץ באופן מסורתי את 'הגישה התחבולנית' הנקראת גם 'גישת התמרון', אשר גורסת פעולה התקפית ממוקדת לנקודות התורפה של האויב, על מנת לשבש את אפקטיביות הפעולה של האויב מוקדם ככל האפשר וכו'.³ במילים אחרות, גישה מסורתית זאת גורסת כי פגיעה ב'מרכזי הכובד' של האויב תוביל לקריסתו. טענת המאמר תהיה כי כיום, בכל הקשור לאויב מולו נלחם צה"ל, הנקודות הללו חסרות את החשיבות שייחסנו להן בעבר. האויב נמנע מריכוז מאמצים, ומשימתו המרכזית היא לגרום לנזק משמעותי בגוף ורכוש. לכן, פגיעה בנקודות ספציפיות לא בהכרח תביא לקריסה של מערכות, ומוטב לנו להתכונן למלחמה ארוכה, להיות קטלניים לכל אורכה, למקסם את היתרונות היחסיים האפשריים של צה"ל על אויבו ולפתח גישה אשר תאפשר בניין כוח המותאם ליתרונות צה"ל ומנצלת את חסרונות האויב.

מאפייני האויב

האויב אליו נערכנו, משנות ה-50 ואילך היה כזה אשר פעל על הקרקע, והתנגש עם כוחותינו פנים אל פנים לרוב, כל זאת תוך שהוא אינו חושש לצאת לשטח הפתוח – אויב אשר נקט בלחימה סדורה. האויב, הצבא המדינתי שהכרנו, נערך במבנים מוכרים – חטיבות, אוגדות וכו' – אשר התנהלו על פי תורה שהייתה מוכרת לנו ממחוזות אחרים. מתוקף זה שהיו הצבאות שייכים למדינות, ידענו ביתר קלות לנתח קשרים, אינטרסים, עסקאות נשק וכו', וכך לנסות לנתח פעולות עתידיות. האויב מולו אנו מתמודדים כיום, שונה מזה שאליו התכוננו עשרות שנים. האויב תוקף כיום מהגובה, מתחת לקרקע, ברשת האינטרנט, פנים אל פנים, בעורפינו – כל אלו ממדים התקפיים. בנוסף משתמש האויב בממד הגנתי מערכת, והוא הממד האזרחי. האויב נטמע באוכלוסייה האזרחית, מסתתר במתקנים רגישים תוך ניצול לרעה של הדין הבינ"ל. הפעולה של האויב אינה מתבססת על מסות של חיילים המסודרות בעוצבות ענק, בוודאי בכל האמור לגבי קרב ההגנה שלו. לאויב כוחות קטנים אשר תוקפים באש תלולת מסלול את עורף מדינת ישראל מתוך מספר כפרים ושכונות רב, ועליהם שומרים כוחות אשר תפקידם למנוע מצה"ל להגיע למוקדי הירי. כך האויב יכול לפרוס את כוחותיו באזורים המאפשרים לכמות קטנה של חיילים להכריע כמות גדולה – מעברים הכרחיים, שטחים בנויים, סבוכים וכד'. שטחים אלו מחייבים את התוקף להשקיע מספר גדול של חיילים, על מנת להכריע כוח קטן של האויב. כוח גדול בשטח מורכב כזה יתנהג, כמעט בהכרח, כ'פיל בחנות חרסיה', דבר אשר משחק לידיו של האויב, והוא ודאי ינצל בממד התודעתי.

הקלישאה השגורה על ההבדל בין צה"ל לבין צבאות נאט"ו, גורסת כי היתרון של צה"ל הוא בכך שהוא יודע היכן תתרחש המלחמה הבאה, ולכן יכול להיערך טוב יותר את המלחמה הבאה. האויב העצים יתרון זה פי כמה; בעוד צה"ל צריך להיערך ללחימה בכמה זירות, לוחמי האויב יודעים בדיוק היכן יתקיים הקרב בו הם ילחמו. לרוב, חיילי האויב נולדו בגזרת הלחימה

¹ סגן-אלוף צח משה הינו ראש ענף תורת לחימה במפקדת זרוע היבשה. הכותב מבקש להודות לד"ר עדו הכט על הארות והערות מחכימות.

² אסטרטגיית צה"ל, עמ' 12, מתוך אתר צה"ל באינטרנט.

³ שם, עמ' 15.

שלהם, והם מכירים אותה בצורה האינטימית ביותר. ההיכרות עם השטח הוא יתרון שאין שני לו. הדבר השני בהקשר זה היא שבעבר חיילי צה"ל חשו שהם מגנים על הבית, היום צה"ל הוא זה שמגיע לבית של הלוחם האויב (לעיתים ממש לבית השייר לוו). האחרון מרגיש את החרב על הצוואר, ועל היכולות של אדם אשר חרב חדה מונחת על צווארו נכתב די והותר. צה"ל מאמן את מפקדיו לגישת 'פיקוד משימה', ובכך נהנה ממהירות פעולה של הגייסות, למול אויב אשר חינוך את מפקדיו לא לבצע דבר, ולהמתין עד קבלת פקודה מפורשת. כיום רבים מפעולותיו של האויב, לרבות הירי הארטילרי, מתבצעים על פי תכנית עטויה קבועה מראש, ללא קבלת פקודה, וללא הפסקה. החיסרון הטמון בצורת פעולה מסוג זה טמון בחוסר יכולת לסנכרן ולמקד את הפעולה. היתרון טמון בחיסכון בצורך בהנחיית הלוחמים על מנת שימשיכו להילחם.

כלי הנשק של האויב אינם פגיעים כפי שהיו בעבר. היום הוא מייצר ורוכש כלי נשק זולים אשר עושים נזק רב, יחסית. כלי נשק אלו רבים זולים, ופגיעה בהם מצריכה השקעת משאבי איתור עצומים, וכלי נשק מדויקים, אשר ירי בהם עולה כסף רב.

בעוד הצד הישראלי משקיע מליארדי שקלים ב'כיפת ברזל', תשתיות מיגון והתרעה צבאיות ואזרחיות, האויב אינו משקיע בתשתיות, או בכלי נשק הגנתיים בכלל. האויב משקיע בתשתיות המסייעות לו להסתתר, ואגב אורחיה ממגנות אותו עד שהוא מחליט לצאת להתקפה. הדבר אינו מסתכם בהיבטים טכניים בלבד, אלא בתרגום המצב בו נמצאים הצדדים. הצד הישראלי חושב על מיגון ומשקיע במיגון, מה שמונע ממנו באופן טבעי (או לפחות מעכב אותו) מלתרגם את המשאבים הקיימים לו לפיתוח אמצעים אשר יפגעו בצורה קטלנית יותר באויב. במאמרו "כיפת ברזל קו מאזינו החדש", כינה תא"ל מאיר פינקל את התופעה הזאת בשם "מנטליות של קו מאזינו"⁴. האויב, מן הצד השני, משקיע את כל משאביו בחשיבה ובאמל"ח שמיועד לפגוע בחיילי צה"ל. האויב נמצא במגננה, אך מושקע כל כולו בתקיפת חיילי צה"ל.

במלחמות העבר ידענו את שעלינו ליטול מן האויב על מנת לעקר את יכולת הלחימה שלו. ברמה הטקטית ידעו המפקדים כי עליהם לחפש את האמצעים המאפשרים צליחה. ברמות הטקטיות הגבוהות יותר חיפשו מפקדות. ברמה המערכתית חיפשו שיירות אספקה, או עתודה משמעותית, וברמה האסטרטגית חיפשו להשמיד את המרכיבים המדינתיים אשר אפשרו את המשך המלחמה. מה נבקש להשמיד עכשיו? הרי משימתנו היא הסרת האיום על העורף (מנהרות, ירי עקיף, סב"ר וכו'), ולא עוד מניעת כיבוש שטחים נרחבים ממדינת ישראל. גישת התמרון של צה"ל, זו הכתובה בספרי התורה של הרמות השונות, גורסת השמדה של מרכזי כובד, בצורה המהירה ביותר. אך אם אנחנו מקבלים את הטענות לגבי מאפייני האויב, אשר מופיעות בחלק הראשון של המאמר, נדרש לטעון כי אמנם ללא טנק גישור לא ניתן לצלוח את המכשול (לקחתי את הצבא הסורי כדוגמה), אבל ללא פקודה מפורשת למפעיל משגר הטילים, עדיין מסוגל הוא לירות לעבר ישראל, והדבר הוכח בעימותים האחרונים.

לפיכך

המסקנה הראשונה היא שהאויב בנה מערכת אשר משולה ללטאה מסוג 'שממית'. השממית בנויה כך שכאשר היא נרדפת על ידי טורף, היא מסוגלת להשיל את זנבה מעליה, בזנב נוצרת פעולה עצבית של התפתלות, ובכך הוא מטעה את הטורף אשר מתנפל עליו, בעוד השממית עצמה ממשיכה לברוח. בתקופה בה לשממית אין זנב היא פגיעה יותר, אולם במהירה היא מגדלת זנב חדש, וחוזרת לפעול כרגיל. שרשרת הפו"ש (ומרכזי כובד נוספים אשר אליהן כיוונו בעבר) של האויב משולה לזנבה של השממית. גם אם נכה בה, הכוחות הקרביים ימשיכו לחיות ולהכות בנו זמן רב. זמן זה יכול להספיק להפעיל את מערכת הפו"ש (הטקטית לפחות) מחדש. אינני טוען שהשמדת מרכיבי הפו"ש, לרבות המפקדים עצמם (כפי שקרה במלחמת 'צוק איתן'), אינה חשובה להכרעת הקרב. נכון לחפשם ולהשמידם, אך זהו אינו לב העניין.

כמו בעבר גם היום עלינו להגדיר מחדש מהם הנכסים החיוניים של האויב, ולמקד את בניין הכוח והפעלתו על מנת ליטול אותם, ובכך לגרום לאויב נזק בלתי הפיך למשימתו. נכס חיוני זה, כלומר 'גוף השממית', הוא לא אחר לטעמי מאשר חיילי האויב עצמם. הם פועלים עצמאית, הם אינם מחויבים למוקד שלטוני מדינתי והם אינם חייבים פקודות מפורשות על מנת לפעול. אם כך ניתן לשאול מה הבשורה? הרי ברור הוא שאם נהרוג את החיילים של הצד השני, אזי נפגע בו אנושות, אומר לאלו שהיום איננו מוכנים לעשות זאת, לא בצורה יעילה ולא בצורה מועילה. איננו מכוונים את עצמינו להשמיד את לוחמי האויב כמטרת על. לא פיתחנו מספיק תפיסות, שיטות לחימה ואמל"ח יעודי. בעבר הלא רחוק, פיתחנו תרחישים, תפיסות, אמל"ח ותורות לחימה על

⁴ פינקל מאיר, כיפת ברזל – קו מאזינו החדש?, עיתון מערכות מס' 461, עמ' 11, הוצאת מערכות.

מנת למנוע ממדינות האויב לחצות את המכשולים השונים; מה באמת פיתחנו עבור השמדה מהירה וקטלנית של לוחמי אויב בתוך כפרים? הרי הגעה לכפר בלבד לא תכריע אותם.

המצב קיים בצה"ל

בספרות המקצועית מתקיים דיון מתמשך באשר לגישות הלחימה השונות – תמרון למול שחיקה. בעיני קיים צורך לפתוח את הדיון הנ"ל גם כאן, כראשית הצירים לבניין הכוח של צה"ל. בתורת צה"ל מוגדרת השחיקה באופן הבא:

"שחיקה היא פחות הדרגתי ביכולתו של כוח צבאי כתוצאה מהצטברות של אובדן אנשים ואמצעים חומריים עקב פגיעה פיזית בהם..."⁵

על פי גישה זאת המפקד האויב יפסיק להילחם כאשר יבין כי הוא מפסיד יותר לוחמים, ואמצעי לחימה, מאשר אלו הוא צריך על מנת לממש את משימתו. לעומת זאת התמרון מוגדר כך:

"תמרון הוא מיקום והפעלה של כוחות במרחב הלחימה כשילוב של תנועה ואש, כדי להשיג מצב יתרון על האויב לשם ביצוע המשימה או השגת הכרעה..."⁶

"בגישת התמרון, המטרה היא להביא את האויב למצב שבו הוא חסר יכולת התנגדות ע"י ערעור יכולתו ורצונו ללחום, ולא דווקא בגרימת נזק חומרי."⁷

ניתן לשים לב שההגדרות שונות האחת מן השנייה בתכלית. גישת השחיקה גורסת השמדת האויב כחלק אינהרנטי. לעומתה עניינו של התמרון הוא לפגוע מכה אנושה באותן נקודות אשר ימוטטו את האויב, כך שזה לא יוכל להילחם. השמדת האויב תהיה פועל יוצא בלבד של התמרון, על מנת להשיג את הפגיעה בנקודות הרגישות שלו.

בהמשך הדיון "מתייצבת" התחבולה לצד התמרון בלבד, והתמרון מתקשר לאתוסים וסיסמאות כגון 'מעטים מול רבים', 'חלשים מול חזקים ועניים מול עשירים'. וכך נכתב:

"כלומר, הוא [התמרון – תוספת שלי צ.מ.] מאפשר מצב שבו החלשים גוברים על החזקים, או השגת תוצאות משמעותיות בעלות נמוכה (עלות במשאבים בכלל ובכ"א בפרט). לעומת זאת שחיקה...מחייבת את ניצחון החזק על החלש או את הרבים על מעטים, ועלותה לרוב גבוהה, גם בכוח אדם שלנו ושל האויב וגם במשאבים"⁸

אם כך הוא, וכך כתב צה"ל בתורת הלחימה, אזי מדוע הוא ממשיך לבחור בתמרון כגישה הנבחרת? מדוע אנחנו עדיין דשים בזיהוי מרכזי כובד, ומנסים להשמידם על מנת להכריע את הקרב? מדוע אנחנו עדיין מאמצים את התמרון כגישה השלטת? הרי התמרון, כפי שנאמר, הוא המאפשר ניצחון החלשים על החזקים וגו'; מי הם החלשים ומי הם החזקים במצב בו נמצא צה"ל? מי הם העשירים ומי העניים? מי הם הרבים ומי הם המעטים?

⁵ אמ"ץ/תורה"ד, תורת המבצעים, עמ' 72.

⁶ אמ"ץ/תורה"ד, עקד תורת המבצעים...עמ' 70

⁷ שם, עמ' 71.

⁸ שם, עמ' 74.

איור 1: פרוטרט סוריאליסטי של באזיל לידל הארט, מאת הצייר הגרמני היין הקרות'. הקביל את המלחמה להתגוששות בחשיכה בין שני אדם.
(מתוך: Art UK)¹¹

במאמרו "מקלאווביץ ללידל הארט כותב ד"ר שגיא טורגן: "הלכה למעשה, תפיסת ההפעלה של צה"ל (לפחות בעבר) בקרב ההתקפה יישמה את תורתו של ההוגה הבריטי לידל הארט יותר מכל הוגה אחר"⁹. כדוגמאות מביא טורגן את מבצע 'חירם', מבצע 'אבירי לב' ועוד. לידל הארט הקביל את המלחמה להתגוששות בחשיכה בין שני בני אדם. הרוצה לנצח, לדדו, יצטרך לגשש את דרכו אל היריב, לאחוז, להבין היכן נמצאות נקודות התורפה שלו, ולתקפם בעוצמה: "בחר בנקודה החלשה של יריבך והכה בה בכל הכוח האפשרי..."¹⁰ לידל הארט צידד ברעיון המיכון – הטנק, המטוס והארטילריה המתנייעת. "אכן לאחר שלפני מאות בשנים המרנו את זרועות האדם בכלי נשק מכאניים... מחייב ההיגיון האבולוציוני את המרת רגליו באמצעי תנועה מכאניים."¹¹ התנועה המהירה, המשולבת באש, לעבר נקודות החולשה, והפגיעה בהן, תוביל להתמוטטות היכולת של הצבא האויב להתקיים, גרס. באותה העת הוא זיהה נקודות חולשה טקטיות ומערכתיות, והציע לפעול נגדן בחזקה. "אם תבחר, לעומת זאת, בקו המאיים על מספר יעדים אלטרנטיביים, נמצאת מסיח את מחשבותיו ואת כוחותיו [של האויב – צ.מ.], יתר על כן, זוהי הדרך החסכונית ביותר להסחה..."¹²

לידל הארט תיאר כיצד המפקד יתחבל בצורה המיטבית, ובכך שיבחר מספר נתיבים, יגרום לאויב לרכז כוחותיו למול נתיבים אלו, ואז יכה את נקודת התורפה בה בחר. העומד מול עיניו של לידל הארט הוא האויב אשר מגבש תמונת מצב, מקיים הערכת מצב ואז מחליט לרכז מאמץ מול המאמץ העיקרי של אויבו. לידל הארט ממשיך:

⁹ טורגן שגיא, מקלאווביץ ללידל הארט, צה"ל משנה תפיסה, מערכות מס' 465, עמ' 38.

¹⁰ לידל הארט ב. ה., מחשבות על המלחמה, עמ' 243, מערכות, ישראל, 1989.

¹¹ שם, עמ' 96.

¹² שם, עמ' 220 – 221.

"שכן היא [ההסחה - צ.מ.] מאפשרת לך להחזיק את החלק הגדול ביותר של כוחותיך על קו הפעולה האמיתי שלך..."¹³.

קרבות המופת בצה"ל, אלו הנלמדים בבתי הספר הצבאיים, הם קרבות תמרון אשר עונים לתיאורו של לידל הארט. קרבות אשר בהם לרוב הגה המפקד תחבולה מיוחדת, בעזרתה הכריע את האויב. אם כי קיים נתון אשר אנו נוטים להתעלם ממנו לא פעם; גם קרבות התחבולה המובהקים ביותר הסתיימו רק במצב פתיחה עדיף, כזה שאפשר השמדה חומרית מהירה של האויב. קרבות כגון 'אום כתף' עליו פיקד אריאל שרון, במלחמת ששת הימים, או מבצע 'חורב' עליו פיקד יגאל אלון, על אף שנפתחו בהפתעת האויב, הסתיימו בהשמדתו, ולא בכניעתו ללא קרב.

לידל הארט היה חלק מתנועת הוגים אשר התאימו את תפיסת עולמם לאתגרים שראו בשטח, אתגרים אלו אינם ברי קיימא עוד. האויב השתנה והאתגרים השתנו יחד איתו. בהתאם אנחנו צריכים להגדיר מחדש מי הם החזקים, ומי הם החלשים במזרח התיכון של שנות האלפיים, ומה המענה לאתגרים ששמים לנו אויבינו.

*

Consider our enemies in the War on Terror, Men who believe, literally, that they are on a mission from God to destroy your civilization and who regard death as a promotion are not impressed by elegant maneuvers. You must find them, no matter how long it takes, then kill them¹⁴.

תמרון או שחיקה?

גישת התמרון וגישת השחיקה, לרוב מורגש, הן גישות מתחרות. אם הצלחת "לתמרן", קרי הפתעת את האויב ואיימת על נקודות התורפה שלו, או אז יבין האחרון כי לא נותר לו אלא להיכנע, אחרת יושמד ["לאו דווקא בהתמקדות בגרימת נזק חומרי - כפי שנכתב למעלה ומובא בתורת המבצעים של צה"ל]. במאמרו "The Manoeuvre Warfare Fraud"¹⁵ מבקר המחבר, William Owen, בחריפות את אלו החושבים כי קיימות שתי גישות מתחרות, וביניהם את סר באזיל לידל הארט. טענותיו העיקריות של המחבר הן: א) לא קיימות שתי גישות מתחרות/חלופיות - תמרון ושחיקה, כפי שמציירים זאת חסדי התמרון. השיטות הינן משלימות. ב) המצדדים בתמרון כשיטה המנצחת מלחמות, נשענים עליה ללא סימוכין היסטורי (און שואל במאמר "כמה קרבות נוצחו בעבר על ידי הפעלת התמרון הקלאסי, כפי שהובא כאן במאמר?) ג) הניצחון מחייב שבירת הרצון של האויב להילחם, את זאת לטענתו הגדירו בצורה טובה ז'ומיני, קלאוזביץ, פיק ופוש. עבור זה, חשבו האחרונים, כי יש להרוג באויב כמה שיותר. לכן הצידוד בתמרון כגישה יחידה, גם על ידי לידל הארט, נעשתה לטעמו מתוך הצגה מוטעית של הנתונים והסתמכות על אירועים היסטוריים בצורה בררנית, ולא על אמת היסטורית. המסקנה שמתקבלת לטעמו היא שהתמרון צריך לחזור למקום הטבעי שלו, והוא הדרך ליצור יתרון על האויב על מנת להפעיל שחיקה, להרוג בו, בצורה יעילה יותר. כלומר, להשמיד כמה שיותר אויב ובכך לשבור את רוחו.

במאמרו¹⁶ "From Maneuver to Attrition: the Transformation of the Israel Defense Forces? Approach to Warfare" מעלה דיוויד רודמן שלוש סיבות אשר הובילו, לדעתו את ישראל לאימוץ גישת התמרון כבר מראשית ימיה: (1) היעדר עומק אסטרטגי אשר חייב אותה להעביר מהר את המלחמה לצד האויב, כך שלא יבתרה. (2) החייל הישראלי יכול היה להיות מגויס לזמן קצר, על מנת להימנע מפגיעה בכלכלה. (3) חוסר יכולת להסתמך סיוע של מעצמה, בהיבטי אספקה ובהיבטי תמיכה מדינית בינלאומית. לעומת ישראל, לטענת הכותב, לערבים הייתה תמיכה רחבה לאור מצאי הנפט והחוזק הכלכלי. כלומר, רודמן טוען כי הדבר החשוב ביותר שהיה על ישראל לעשות על מנת למצות את המלחמה, ולהשיג הישגים, היה לקצר את זמן המלחמה¹⁷. בהמשך המאמר¹⁸ טוען רודמן כי משנת 2000 בחרה בגישת השחיקה, גם אם מבלי להכריז על כך, וזאת לאור ארבעה גורמים עיקריים: א) לישראל אין טעם להיכנס לעורף של המדינות

¹³ שם, שם.

¹⁴ Peters Ralph, In Praise of Attrition, Parameters, November 2004, pg. 28

¹⁵ William Owen, the Manoeuvre Warfare Fraud, www.smallwars.com

¹⁶ David Rodman, From Maneuver to Attrition: the Transformation of the Israel Defense Forces?

¹⁷ Approach to Warfare, www.smallwars.com, march 5 2016

¹⁸ רודמן מתעלם מעוד נתון אחד בהקשרים של אימוץ תורתו של לידל הארט, והוא הזיקה של הגנרלים של צה"ל לתורה הבריטית והגרמנית.

¹⁸ שם, Rodman.

שממול, משום שאינה תוקפת מדינות. ב) אין לישראל אינטרס לשלוט בשטח אחר עם אוכלוסיה עוינת. ג) ישראל היא "הרבים" והאויב הוא "המעטים" – גם במשאבים וגם באנשים. ד) אין מעצמה שתיחלץ לעזרת הארגונים במלחמה מול ישראל. רודמן בעצם אומר שישראל הרבה יותר משוחררת מבחינת זמן ומשאבים על מנת להסיר את האיום בצורה יסודית. קשה להתווכח עם טענותיו של רודמן.

אז מה צריך לעשות? תפיסה, תורה, אמל"ח ואימון לשחיקת האויב!!

לפעמים נראה, ודאי בצה"ל, כי שחיקה היא גישת ה"ראש בקיר" החכמה פחות מאחותה ה"אינטליגנטית" ו"האלגנטית". השאלה לטעמי, היא מה הגישה המתאימה לאתגרים שמציב שדה הקרב. גם לגישת השחיקה נכתבו תפיסות ותורות, אשר מחייבות לימוד. במאמרו של ויליאם אוון, שהובא לעיל, מציג הכותב גישת שחיקה לדוגמה, גישתו של גנרל פוש הצרפתי, אשר אותה הציג בשנת 1903 בספרו "עקרונות המלחמה". ארבעת העקרונות של פוש הם: אתר (find), הצר את יכולות התנועה של האויב (fix), תקוף (strike), זנב (strike). הפגישה עם עקרונות אלו מזכירה מעט תקיפה של בהמה על ידי להקת לביאות. הלהקה מוצאת את הבהמה הגדולה לבד, הלביאות מתייצבות מכל צדדיה, תוקפות את הטרף, ובמידה וזה מנסה לברוח ירדפו אחריו הלביאות עד הכנעתו. אין לכותב שורות אלו הכוונה לפתח את הגישה מעבר למה שכתוב, או לטעון כי זו הינה מושלמת על מנת לטפל בבעיה. עם זאת, לטעמי יכול מודל זה להוות דוגמה למסגרת לבניין הכוח על כל המרכיבים שלו. די לאיש המקצוע לקרוא את העקרונות ולפתחם בהתאם לאתגרי צה"ל.

במאמרו בגיליון התשיעי של "בין הקטבים", גורס האלוף חליוה כי צה"ל מכלה את משאביו תוך שהוא ממשיך לעשות עוד מאותם הדברים אשר אינם משפרים את האפקטיביות שלו בשדה הקרב¹⁹. חליוה מסביר במה עלינו להשקיע את הכסף שייחסך מהפסקת ההשקעה בדברים חסרי אפקטיביות בשדה הקרב. כאילו כדי להשלים את הדברים שהחל להביע האלוף חליוה, אתן כאן דברים שנרצה לקנות עוד, על מנת ליצור עליונות מול אתגרי היבשה. אעשה זאת על בסיס המודל של פוש, כדי להשלים, כביכול, את המודל גם בהקשרי בנין כוח.

Find – אנחנו צריכים עוד אמצעי איכון אדם ואמצעי איכון ירי, מכל הסוגים, מכל הזוויות וממרחק רב ככל הניתן. אמצעים אלו צריכים להיות בידי כוחות היבשה, ובשליטתם. אמצעים אלו צריכים לזהות תנועה וירי של האויב ולהכווין את אש צה"ל לכיוונם בצורה מהירה וקטלנית.

Fix – אנחנו צריכים עוד הגנות על חיילינו, על מנת ליצור יכולת להכניסם למקום מאוים כשהם ממוגנים, ובכך להצר את תנועת האויב. מעבר למיגון החיילים, ותחת אותו רעיון, אנחנו צריכים עוד כלים בלתי מאוישים, לאותם מקומות אשר אין ביכולתנו להכניס בהם חיילים מטעמים שונים. דבר נוסף הוא הדמיות מציאות (מצג שווא) אשר עלינו ליצור אצל האויב – רעיון עתידי אשר לטעמי יש לפתחו בהקדם. אויב שיזהה תנועה מכל עבר יחשוש לזוז על מנת לא להתגלות, ובכך צעדיו יוצרו. אמצעים קריטיים נוספים הם אמצעי אחיזת שטח, כאלה אשר משרתים גם את הסעיף הראשון. אויב "מכותר" יטה לעשות טעויות רבות יותר.

Strike – אנחנו צריכים עוד חימוש מהיר יותר וקטלני יותר. החימוש הזה צריך להיות מסוגל לקבל פקודות (גם אוטומטיות במידה מסוימת) מאותם כלים אשר מאתרים את האויב. הנשקים של החיילים צריכים להיות קטלניים יותר ומהירים יותר, על מנת שיוכלו להשמיד את האויב ביתר קלות. הנשקים אשר אינם נמצאים בידי לוחמי היבשה, צריכים לתקוף מכל הממדים – מהקרע, מתחת לקרקע ובעיקר מהממד האווירי והם יונחו על ידי כוחות היבשה (בדבר ממד זה כתב בפירוט רב מפקד זרוע היבשה, האלוף קובי ברק²⁰).

Exploit – היכולת לזנב באויב הינה תוצר נלווה של כל אותם דברים בהם דנו, אך יותר מאמל"ח מתאים, הדבר צריך להיות מוטמע בתורה של צה"ל – יצירת "חור" במערך הצה"ל המכותר את האויב, על מנת שהאויב יוכל לברוח משם, מה שיאפשר לצה"ל להרוג בו תוך כדי נסיגתו.

צריכים לשלב בצורה הרמונית יותר את התמרון עם האש, ולשקול עדכון שיווי המשקל בין שני המרכיבים הללו. נהוג לחשוב כי האש העקיפה מסייעת לתמרון, ואולי על מנת לפגוע באויב הנמצא בתוך המחילות, הבתים והשטחים הסגורים האחרים, עלינו לשנות זאת, ולתת לתמרון לסייע לאש לפגוע באויב.

¹⁹ חליוה אהרון, "עוד מאותו דבר" – על הצורך בדילוג תפיסתי, בין הקטבים מס' 9, עמ' 9.
²⁰ ברק קובי, השמיים אינם עוד הגבול הצורך בלוחמה רב ממדית ביבשה ובאווירייה יבשתית, בין הקטבים גיליון 11-12, עמ' 37.

סיכום

במפגש שהתקיים בין גנרל מונטגומרי לבין מפקד דיביזיה 7 ומפקדיו, ולאחר שהקשיב מונטגומרי לתכניות של המפקדים, הגיב הגנרל במשפט הבא: ²¹ "No more manoeuvre - fight a battle" – או בתרגום לעברית – הפסיקו לתמרן והתחילו להילחם.

ניכר בבירור כי השאיפה לתמרן תחבולני אשר יסיים את המלחמה, כפי שנלמד בצה"ל, הוא אינו מספיק למול האתגרים אותם מציבים אויבנו. על צה"ל לפתח שיטות לשחיקת האויב, להשמדתו בצורה יעילה. מלחמה כזאת תארך זמן רב, ויחידות צה"ל יצטרכו להיות קטלניות לאורך כל הימים. מלחמה כזאת צריכה להימדד בכמות לוחמי אויב הרוגים גדולה הרבה יותר מהכמות אותה יספוג צה"ל.

אינני חושב שנצליח להגיע לכל לוחם אויב אשר נמצא בזירת הלחימה. אני חושב שבמצב שיווצר נצטרך להתלבט בין הטלת כוחותינו ללחימה באזורים ה'מכאיבים' לנו, לבין הטלת כוחותינו לאזורים ש'יכאיבו' לאויב. היתרון בגישה הראשונה ברור, גישה ישירה אשר מנסה להביא להפחתת העומס על העורף בצורה המהירה ביותר. החיסרון הוא שאזורים אלו קרוב לוודאי הם הערוכים ביותר, והחזקים ביותר של האויב, ולכן הלחימה בהם תהיה מורכבת. נקיטת הגישה השנייה נוסתה בעבר והוכחה כאפקטיבית במסעות המלחמה של ג'ינגס חאן. כאשר היה חאן צועד עם צבאו לעבר עיר גדולה, היה דואג להשמיד כל כפר שבדרך. עד שהיה מגיע לעיר הגדולה היו כוחות האויב בורחים מפניו, ומפני הסיפורים ששמעו על מסעותיו²². בהתאם יחתור צה"ל להשמיד את האויב במערכים החלשים יותר שלו במחיר ספיגת ההתקפות, ומתוך שאיפה כי השמדת מרחבים אלו ביתר קלות, תביא את האויב להבין כי הוא מפסיד לוחמים ושליטה במרחבים רבים²³.

לאחר החלטה על שיטת הפעולה, היא על צה"ל להתחיל בהשמדה שיטתית של לוחמי האויב באזור אליו יגיעו כוחותיו. עלינו לקחת דוגמה מצבאות שעמדו למול אויב דומה לזה של צה"ל. למשל, האסטרטגיה של היהודים במלחמתם למול הרומאים. כידוע היהודים היו בצד המפסיד במלחמה זאת, וחוששני שיש לצד הרומאי קשר לכך.

תמונה 1: פסל מתכת של ג'ינגיס חאן במונגוליה. כשהיה מגיע לעיר הגדולה, היו כוחות האויב בורחים

מפני הסיפורים ששמעו על מסעותיו. (מתוך: ויקיפדיה)²⁵

²¹ Barnett, C., The Desert Generals (Bloomington, Indiana, 1982), p 271

²² ותרפורד ג'ק, ג'ינגיס ח'אן, עמ' 142, עמ' 165, כנרת, זמורה ביתן, דביר, 2010, אור יהודה.

²³ בשונה ממסעות המלחמה של ג'ינגס חאן, הכוונה כאן היא שצה"ל ישמיד לוחמי אויב בלבד, ולא אזרחים חפים מפשע.

מאפייני הלחימה של היהודים, אשר הונעו על בסיס אמונה עמוקה בצדקתם הדתית, דמו לאויבי צה"ל בעלי המוטיבציה הדתית העמוקה. לעומתם, יתרונם של הרומאים היה מספרם הגדול והציוד שהיה להם בשפע. בעזרת סבלנות רבה, ולאחר זמן רב, לכדו הרומאים קבוצות קטנות של מורדים והשמידו אותם. אט אט הצליחו לדכא את המרד.

צה"ל צריך לאמץ את גישת השחיקה כגישה השלטת, ולפתח בתוכה 'סבלנות תימרונית' [מושג חדש]. מושג זה מבטא את הצורך להמתין לאויב בסבלנות, ולבצע כל שניתן על מנת להוציאו ממחבואו, ולהשמידו שניות, ואף פחות מכך, מהרגע שהתגלה. שימוש בשיטת ארבעת השלבים של פוש יכול להסדיר את סדר הפעולות של הכוח, כאשר הוא מגיע למרחב לחימה. אימוץ גישת השחיקה אינה אומרת כי מפקדי צה"ל יפסיקו לתחבל, וייגשו למפגש עם האויב בחזה חשוף. נהפוך הוא, מפקדי צה"ל ימשיכו לתחבל את האויב על מנת שזה יעשה טעויות וייצא ממחבואו.

עלינו להגדיר למפקד את המדד לעמידתו במשימה בצורה ברורה ומדידה. הצעה יכולה להיות אימוץ השיטה שהייתה נהוגה בצה"ל על מנת להגדיר תוצא נדרש על פי אחוזים – השמדה, נטרול וכו'. עלינו לשחוק את האויב במירב האזורים בהם אנו יכולים לעשות כן, עד שנוכיח לו כי אם ימשיך יאבד את מרבית העומד לרשותו, ללא יכולת לשקם את הנכסים שיוותרו לו.